

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת נשא תשע"ה שנה ד' גליון 188

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: חידושי תורה של מלכת שבא

הדברים מרומזים בספר דברי הימים (ב, ט, יב): "והמלך שלמה נתן למלכת שבא את כל חפצה אשר שאלה מלבד אשר הביאה אל המלך ותהפוך ותלך לארצה היא ועבדיה". ומסומן סופי תיבות הרה, על ההריון שהרתה לשלמה, והכוונה "מלבד אשר הביאה אל המלך", היינו שהביאה את גופה למלך, ועל ידי זה ותהפוך שייצא מהקשר הזה מי שהפך הקערה על פיה והחריב את בית המקדש.

החיד"א בספרו מדבר קדמות (מערכת י' אות מ"ז) מביא מדרש איכה הנמצא בכתב יד, וזו לשונו: "אמר הקב"ה לירמיה לך ענתות שכל זמן שירמיה בעיר לא היו אויבים נכנסים לתוכה ולכן שלחו הקב"ה לענתות, והלך, ומיד שייצא נכנסו שם האויבים והדליקו את העיר ושרפו בית המקדש. וכשחזר ירמיה לבוא לירושלים ובא עד חצי הדרך ועלה על הר אחד קרוב לירושלים כשלושה מילין וראה העשן וכו' מיד קרע ירמיה בגדיו ונתן אפר על ראשו ומיהר לבא ובוכה והולך וצועק וכו', כי כבר עברו ימים רבים שהיה ירמיה נער, נבוכדנצר וירמיה היו מטיילין יחד, ואותו היום לא היה נבוכדנצר מלך כי אם עני ונבזה, והיה אומר, מי יתן והייתי מלך על כל העולם כולו והייתי בא על ירושלים ושוורף בית המקדש והעיר והורג הכל והשאר אוליכם בשבי. ראה ירמיה ברוח הקדש שהשעה עומדת לו וכל היוצא מפיו עתיד להיות, שאל ממנו תן לי ירושלים, אמר לו לא אתן, שוב אמר לו תן לי בית המקדש, אמר לו לא אתן, שוב אמר לו: תן לי תינוקות של בית רבן, אמר לו: לא אתן, אמר לו: ואם כן מה תתן לי? אמר לו כל מה שתוכל להציל ולהוציא מהעיר מחצי היום עד הערב, ולכן עכשיו ירמיהו מיהר לבוא לירושלים ולא בא עד הערב ואינו יכול להציל איש וזה שאמר "אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב" עד כאן דברי החיד"א בשם המדרש.

ומסביר החיד"א מה הסיבה שנבוכדנצר כל כך כיבד את ירמיהו הנביא, כיון שנבוכדנצר נולד משלמה המלך, וירמיהו הנביא היה גלגול של שלמה המלך, לכן נבוכדנצר אף שלא ידע, אבל מזלו חזי, ולכן היה מרבה לכבד את ירמיהו הנביא.

מלכת שבא שמעה על חוכמתו של שלמה המלך והגיעה לירושלים לנסותו בחידות. "ומלכת שבא שומעת את שמע שלמה לשם ה' ותבוא לנסותו בחידות", וביאר בעל ה"מצודות דוד" על אתר, כי מלכת שבא שמעה את "אשר חכמתו איננה מטבע האנושי, כי אם מאת ה' היתה לו".

והמדרש מספר שכשהגיעה מלכת שבא אל ירושלים, יצא לקראתה בניהו בן יהוידע שר צבא של שלמה המלך, וכשראתה מלכת שבא את יופיו ירדה מהמרכבה והשתחוותה לפניו, שאל אותה בניהו בן יהוידע: מדוע את משתחוית לפני? אמרה לו: אני משתחוית לפני מלך ישראל. אמר לה: אינני מלך ישראל אלא רק עבדו והוא שלחני להראות לך את הדרך. אז אמרה מלכת שבא לעבדיה: אם לא ראיתם את האריה ראיתם את רבצו, ואם לא ראיתם את המלך שלמה תראו את עבדו שלא ראיתי כיופיו עד היום.

רבינו יוסף חיים זי"ע בספרו "מלאך הברית" (מכיל דרושים ורמזים וסודות עמוקים, על ענייני ברית מילה לפי סדר הפרשיות, פרשת נשא) כתב: שנוהגים לברך את הרך הנימול בברכת כהנים, ורמז לזה שנאמר "אמור להם" ומצות מילה נקראת "אמירה", כמו שמובא במסכת שבת (קל). על הפסוק "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב", ודרשו חכמים "על אמרתך" זו מילה שניתנה באמירה. ובספר הנפלא זכר דוד למילה (מאמר ראשון דף קפ"ז) כתב שהיה מנהגם להניח חומש פתוח לברכת כהנים על כסא של אליהו, ואף שהחיד"א קורא תגר על מנהג זה עי"ש, אבל שוב רואים שיש קשר מיוחד בין ברכת כהנים לברית מילה. כמו כן בדף קצ"ג כתב, שאליהו הנביא הוא כהן וראוי לברך את הילד בברכת כהנים.

ונראה להסביר את השייכות בין ברית מילה לברכת כהנים, המדרש בפרשת השבוע (במדבר רבה פ' נשא פרשה יב אות ח') על הפסוק "צאנה וראנה בנות ציון וגו'", מסביר המדרש שהפסוק מדבר בעת ששרתה השכינה במשכן. בנות ציון המצויינים לו במילה, שאלולי שהיו מהולים לא היו יכולין להביט בשכינה. וכן בספר מנורת המאור (נר ג' כלל א') כתב: גדולה מילה שבזכותה ישראל מקבלים פני השכינה, שנאמר "ומבשרי אחזה אלוה" (איוב י"ט, כ"ו), רוצה לומר, בזכות המילה שבבשרי אחזה אלוה ומפני הקריבה לשכינה נשמעת התפילה. ע"ש.

וכן הגאון הקדוש רבי שלמה אליעזר אלפנדארי זי"ע"א בסוף ספר מדבר קדמות למרן החיד"א זצ"ל ושם באה תשובה (דף סו ע"ב) שכתב: "שמה שזכה אברהם אבינו להיות השכינה עמו תמיד, הוא דוקא על ידי מצות המילה מה שאי אפשר להיות זוכה בשום מצוה זולתה". ע"ש.

וכן רבינו בחיי בספרו כד הקמח (ערך מילה) כתב, דבזכות מצות המילה זוכה האדם ומקבל פני שכינה שכן מצינו באברהם אבינו אחר שהזכיר בעצם היום הזה נימול אברהם, סמך לו מיד "וירא אליו ה'", והוא שכתוב "באור פני מלך חיים". ע"ש. והלבוש (סימן רס"ה) כתב "אין קדושה כקדושת המילה המביאה לידי גילוי שכינה", ע"ש.

בספר מלכים (א', פרק י'), מסופר על מלכת שבא, [ואע"פ שהגמרא בבבא בתרא (טו:) אומרת: כל האומר מלכת שבא אשה היתה אינו אלא טועה, מאי מלכת שבא? מלכותא דשבא. אבל מסביר המהרש"א במקום, כל האומר מלכת שבא אשה היתה, פירוש דהיתה אשת המלך טועה, אלא היא בעצמה מלכה, כמו שיש עוד היום מלכיות דאשה מולכת ומלכת שבא מלכותא דשבא ולעולם דאשה היתה].

ברש"י (מלכים א' פרק י' פסוק י"ג) יש שם הגהה מהאר"י הקדוש שאומר: ששלמה המלך בא על מלכת שבא, ונולד ממנה נבוכדנצר. ולא הכוונה שנבוכדנצר היה ממש בנו של שלמה המלך, אלא נכדו, כך מבואר בספר סדר הדורות, שנולד להם בת אשר ממנה יצא נבוכדנצר.

א. "לפרסומי מצוה". ב. משום שהתינוק הוא כיוצא מבית האסורים (כדברי רבינו תם בבא קמא פ.) שצריך להודות בפני עשרה.

ויש לומר, הגאון רבי צבי אלימלך מדינוב בספרו דרך פיקודיך (מצות עשה ב' אות יב) הביא מהזוהר, שבשעה שחותכים את הערלה הקדוש ברוך הוא מכנס את כל פמליא שלו ומתגלה ומתרבה שכינה השורה על ישראל בזכות הברית, ומשום קבלת פני שכינה נהגו כל ישראל לקיים מצות "ברוב עם", ולכן אף שיש עשרה מכל מקום מצוה יש על הנוספים, שבאו לקבל פני שכינה.

מעתה נבין את השייכות בין ברכת כהנים לברית מילה, כי חלות הברכה של ברכת כהנים תלויה בהשראת השכינה, כך כתוב בזה"ק שבברכת כהנים יש השראת השכינה כמו נבואה כפי שמציין את הדברים הכף החיים בסימן קכ"ח, וכותב ערוך השולחן (סימן קכ"ח סעיף ו'), שמדוע צריך מנין בעת נשיאת כפיים, משום, דכתיב "ואני אברכם" א"כ צריך השראת השכינה ואין שכינה שורה בפחות מעשרה וכו'. עכ"ל.

מטעם זה כתב בספר יסודי ישרון (מערכת נשיאת כפיים עמ' מג) "יש סמך לברך ברכת כהנים בניגון משום דברכת כהנים צריך להיות בשמחה ד"טוב לב הוא יברך". ועוד, דברכת כהנים יש השראת השכינה, ואין השכינה שורה אלא מתוך שמחה וכמבואר בזה"ק (פרשת תרומה דף ק"מ), דאף שדוד היה במדבר ורדפו אחריו והיה בצער, מ"מ שרתה עליו השכינה, משום דהיה בשמחה כדכתיב "מזמור לדוד", ולא "לדוד מזמור", בהיותו במדבר יהודה, שמתחילה היה צריך לזמר שיהיה בשמחה ואחר כך שרתה עליו השכינה".

הגמרא במסכת חגיגה (טז.) אומרת: "כל המסתכל בשלושה דברים עיניו כהות: בקשת, ובנשיא ובכהנים (בשעת ברכתן)". ופירש רש"י: "שהשכינה שורה על קשרי אצבעותיהם", אמנם בגמרא שם אמרו: "בזמן שבית המקדש קיים שהיו עומדין על דוכן ומברכין את ישראל בשם המפורש", אבל רש"י במגילה (כד:) על המשנה "כהן שיש מום בידיו לא ישא את כפיו", פירש: "משום שהעם מסתכלין בו, ואמרינן בחגיגה "המסתכל בכהנים בשעה שנושאים כפיהן עיניו כהות", והקשה התוס' שמהגמרא לא משמע כדבריו, אלא דווקא בזמן שבית המקדש קיים עניו כהות, ובגבולין הטעם לכך מפני שמסיח דעתו מהברכות. ונראה שרש"י פירש, שאומנם עיקר חומרת האיסור להסתכל על ידי הכהנים הוא בבית המקדש, ששם שורה השכינה בגלוי, אבל גם בגבולין שייך במידת מה טעם זה, שכן הקב"ה מברך את ישראל וממילא שורה בין אצבעותיהן.

נמצא כי הן בברית מילה וכן בברכת כהנים זוכים ישראל להשראת שכינה גבוהה מאוד, לכן מגודל השראת השכינה שקיימת בברית מילה ראוי לברך עתה בברכת כהנים.

ואז הוא לקחה אל הארמון של שלמה, ושלמה המלך קיבל אותה בכבוד גדול, אחר שפתחו במילות נימוס החלה מלכת שבא לשאול את שלמה כל מיני חידות, שכן בעיקר עבור זה היא באה לבחון את חכמתו של שלמה המלך.

שאלה ראשונה: מי הם תשעה יוצאים שמונה נכנסים שנים מוזגים וישתה האחד?

מיד השיב לה שלמה המלך: תשעה ירחי לידה יצאו ובאו שמונת ימי מילה ואז יניקו שני דדים ילד אחד.

עוד שאלה אותו: מיהו זה שלא נולד ולא ימות וחי לעולם? מיד השיב לה: בורא העולם שהוא חי לעולם.

עוד שאלה אותו: מהו הדבר שלא זז ממקומו וכשכורתים את ראשו הולך ממקומו? והשיב לה: זוהי האניה שבמים.

עוד שאלה: מי הם שלשה שאין בהם חיות ונשמה ובכל זאת הצילו שלש נפשות ממוות? השיב לה מיד שלמה: החותמת הפתיל והמטה של יהודה, שעל ידי שהציגה אותם תמר בפני יהודה שהכירם, ניצלו היא ושני התאומים שהיו בבטנה משריפה.

עוד שאלה: על אף שהשמש כל יום זורחת איזה ארץ לא ראתה את השמש אלא רק פעם אחת? מיד השיב לה: היבשה שהיתה תחת ים סוף, שרק בעת קריעת ים סוף ראתה את השמש.

עוד שאלה: היכן מצינו קבר שמתהלך וזו? השיב לה מיד: הדג שבלע את יונה והיה עבורו קבר, ובכל זאת היה מהלך ולקח אותו ממקום למקום ומראה לו את העולם כולו.

עוד שאלה: מי הם השלשה שאכלו אבל בכל זאת לא נולדו מאב ואם? מיד השיב שלמה: שלשת המלאכים שבאו לאברהם אבינו ונתן להם לאכול, אבל אינם ילודי אשה.

עוד שאלה: איזה הם המים שממקום אחד ניגרים למרות זאת פעם מתוקים ופעם מרים ומקורם לא בשמים הוא ואף לא מהארץ? מיד השיב: דמעות האדם הם.

היא העמידה בפניו זכרים ונקבות (ולפי מקורות מסויימים במספר ששת אלפים) כולם במראה אחד ובקומה אחת ובכסות אחת, אמרה לו: הפרש לי הזכרים מן הנקבות. מיד רמז לסריסו והביאו לו אגוזים וקליות והתחיל מחלק בפניהם. זכרים שלא היו מתביישים היו נוטלים בבגדיהם, ונקבות שהיו מתביישות נוטלות בסודריהן. אמר לה: אלו זכרים ואלו נקבות.

עוד סימן עשה, שנתן להם לשטוף את ידיהם ולא הביא להם מגבת לנגב את ידיהם, הנקבות נגבו את ידיהם בסינר שעליהם, ואילו הזכרים נשאר עם ידיים רטובות כיון שאינם רגילים לנגב את ידיהם בסינר.

ומובא בילקוט שמעוני (רמז אלף פ"ח) שמלכת שבא הביאה לפני שלמה המלך, מהולים וערלים, ואמרה לה: הפרש לי מהולים מן הערלים. מיד רמז לכהן גדול ופתח את ארון הברית, מהולין שבהם כרעו בחצי קומתם ולא עוד אלא שנתמלא פניהם מזיו השכינה. ואילו הערלים נפלו ולא יכלו לעמוד מגודל השראת השכינה.

הרי לנו מקור נוסף כי סגולת מצות מילה להביא לידי השראת השכינה.

בזה נבין מה שכתב בספר מלאך הברית (פרשת במדבר), בשם הרב עוללות אפרים, שעל ידי המילה ימשך לנו חיים, וכמ"ש "ואמר לך בדמיך חיי". ולפי דרכינו כיון שעל ידי המילה זוכה להשראת השכינה, ועל ידי השכינה זוכים לחיים, כמו שנאמר "ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום".

בדרך זו יש לפרש מה שהביא בליקוטי מהר"ל (ריש הלכות מילה), מנהג פשוט שמהדרין אחר עשרה לברית מילה, משום דאיתא בפרקי דרבי אליעזר דאין שום עדות שנתן הקב"ה לישראל פחות מעשרה והכא נמי העידו העשרה על האב שהכניס את בנו בבריתו של אברהם אבינו. ע"ש. וכך מביא הטור (סימן רס"ה) בשם רבי צמח גאון וכו"פ השו"ע (שם בסעיף ו'), דהיכא דאפשר יעשה המילה בהשתתפות עשרה אנשים. והביא רבינו יוסף חיים בספרו מלאך הברית בפרשת בשלח רמז לדבר, כי "מילה ופריעה" גימטריה עשר פעמים אדם, לרמז שראוי לעשותה בעשרה בני אדם. בחכמת אדם (כלל קמט סעיף כא) ביאר דמה שהצריכו עשרה הוא משני טעמים:

להתענג בתענוגים - - -

להאזין לשיעוריו המרתקים של

הרב איתי חיים בן אהרן שליט"א

התקשרו לטלפון שמספרו: 050-4133783

במחיר שיחה סלולארית רגילה, חינם לבעלי

מסלול 'ללא הגבלה'.

השיעורים ערוכים עפ"י נושאים ותתי נושאים:

פרשת השבוע, מועדים, תנאים ואמוראים, הלכה,

ספר אהבת חסד, ועוד.

מעולה לניצול זמן המתנה/נסיעה/הליכה, ללימוד

מענג ומשובב נפש.

(לשיעורים על פרשת נשא הקישו: 142)

הכניסו המספר לאנשי הקשר שלכם, ותהיו בקשר...